

18-65 Yaş Kişilerde Erken Çocuklukta Babalarından Algıladıkları Kabul/Red İlişkisinin Somatizasyon ve Anksiyete Geliştirme Etkisinin İncelenmesi

The Investigation of the Effect of Perceived Father's Acceptance/Rejection Relationship on Somatization and Anxiety Development in Individuals Aged Between 18-65 Years

Gamze Kulaksız¹, Habib Erensoy²

¹ Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye

² Üsküdar Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Psikiyatri Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye

ORCID; 0000-0003-0872-0910, 0000-0002-4278-2739

Özet: Bu çalışmada, erken çocukluk döneminde babadan algılanan kabul/reddin somatizasyon ve anksiyete ile ilişkisi incelenmiştir. Yapılan çalışma, 18-65 yaş arasında 228 kişi katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcılardan elde edilen Demografik Bilgi Formu, Ebeveyn Kabul Red Ölçeği (Baba formu), Somatizasyon Ölçeği, Endişe ve Anksiyete Ölçeklerinden alınan puanlar SPSS (Statistical Package Program for Social Science) ile analiz edilmiştir. Araştırmada EKRÖ Baba Formu ve alt boyutları sıcaklık/şefkat (tersi soğukluk), ihmal/kayıtsızlık, düşmanlık/saldırganlık, ayırmamış red ile somatizasyon ve EAÖ arasında pozitif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır. EKRÖ ve somatizasyon puanlarının, kardeş sayısı, ekonomik düzey, baba eğitim durumu, ebeveyn medeni durum, yaş gibi demografik değişkenlerde farklılaştığı; EAÖ için kardeş sayısı, ebeveyn medeni durum, baba eğitim düzeyi, ekonomik durum değişkenlerinin farklılaştığı belirlenmiştir. İhmal/kayıtsızlık, düşmanlık/saldırganlık alt boyutlarının somatizasyon ve EAÖ üzerinde önemli yordayıcı rollerinin olduğu görülmüştür. Baba-çocuk ilişkisinin literatürde uzun yıllar ihmal edilmesinin olumsuz etkileri görülmektedir. Erken çocukluk döneminde babaların önemini anlatan çalışmalar yapılmalı aynı zamanda önleyici farkındalık eğitimleri verilmelidir.

Alındı : 09.01.2021
Revize makale alındı : 11.03.2021
Kabul : 20.03.2021
Online yayım : 03.05.2021

Anahtar Kelimeler:

Baba Kabul-red
Somatizasyon
Yaygın anksiyete bozukluğu
Erken çocukluk

Received : 09.01.2021
Received in revised form : 11.03.2021
Accepted : 20.03.2021
Available online : 03.05.2021

Keywords:

Father acceptance-rejection
Somatization
Generalized anxiety disorder
Early childhood

Sorumlu Yazar/ Corresponding Author:
Habib Erensoy
E-mail; habiberensoy@yahoo.com
http://dx.doi.org/10.29228/jamp.49321

Int J Acad Med Pharm,
2021; 3 (2); 142-149

Abstract: In this study, the relationship between perceived father's acceptance/rejection in early childhood and somatization and anxiety was investigated. The study was conducted with 228 participants between the ages of 18-65. The participants' scores obtained from the Demographic Information Form, Parental Acceptance Rejection Scale (Father Form), Somatization Scale, Worry and Anxiety scale were analyzed with SPSS. In the study, a positive and significant relationship was found between the PARS Father Form and its sub-dimensions of warmth/affection (reverse coldness), negligence/indifference, hostility/aggression and undifferentiated rejection, somatization and WAS. It was determined that PARS and somatization scores differed in demographic variables such as number of siblings, economic status, father's education status, parental marital status and age, and that the variables such as number of siblings, parental marital status, father's education level, and economic status varied for WAS. It was observed that negligence/indifference and hostility/aggression sub-dimensions had important predictive roles on somatization and WAS. The negative effects of neglecting the father-child relationship for many years are seen in the literature. Studies that explain the importance of fathers in early childhood should be carried out and preventive awareness trainings should be given.

GİRİŞ

Baba sevgisi çocukluktan yetişkinlik dönemine kadar uzanan süreçte ruhsal sağlıkla ilişkilidir. Babanın kabullenici/reddedici davranışları ve çocukların bu davranışları algılayış biçimi sosyal-bilişsel öğrenme, sosyokültürel, toplumsal, ailevi gibi karmaşık bağlamlardan etkilenmektedir¹. Kültürlerarası incelenen baba-çocuk ilişkisinin farklı kültürler arasında farklılaşmasına rağmen babaların çocukların sağlıklı gelişimleri için önemli bir role sahip oldukları savunulmaktadır. Baba-çocuk ilişkileri araştırmalarının öncüsü Michael Lamb, babaların çocukların gelişimi üzerindeki etkisine verilen önemin anneye oranla adaletsizliğinden bahsetmektedir². Rohner araştırmalarında, babanın kabullenici ilişkisinin çocuklar üzerinde en az anneninki kadar önemli olduğu bilgisine ulaşırken; babası tarafından red algılayan çocukların reddedici etkileri anne reddinin etkilerinden daha fazla olabilmektedir¹.

Babayla olumlu vakit geçirmenin çocuğun sosyal yaşantısına ve bilişsel gelişim süreçlerine katkısı olurken aynı zamanda kişinin kendi duygularını tanımlama ve dış dünyadaki insanların duygularını anlama gibi beceriler kazandığı belirtilmektedir^{2,3}. Evrensel ihtiyaç olan ilgi, sevgi ve güven duyguları baba-çocuk arasında yeterli düzeyde karşılanmadığında, duyguların paylaşımı ve ifadesi engellendiğinde yetişkinlik dönemi psikolojik uyumlarını etkileyebilmektedir^{1,2}. Çalışmada, baba sıcaklık boyutunun somatizasyon ve anksiyete ile ilişkisi incelenmiştir.

Ekar Kuramında ebeveynliğin sıcaklık boyutunu, ebeveyn kabulü ve reddi oluşturmaktadır. Kabullenici boyutu çocuğa verilen sevgi ve değerdir, baba reddi gerçek ya da algılanan sıcaklık, ilgi ve desteğin yokluğunu ifade etmektedir. Rohner, Ebeveyn Kabul-Red Kuramı çerçevesinde baba sevgisinin çocuğun gelişimi açısından incelenmiş olduğu çalışmada, babanın sevgi ifadeleriyle ilgili davranışların, annenin sevgisine kıyasla uzun seneler boyunca epey ihmal edildiği belirtilmektedir^{1,4}.

Somatizasyon, kişinin ruhsal sıkıntılarını ve duygusal sorunlarını fiziksel bir hastalığa bağlayarak iletişim kurma ve tıbbi yardım arama eğilimidir. Somatizasyon bir tanı veya bozukluk değil, klinik bir görüştür⁵. Somatizasyonu bulunan kişiler heterojen grup içinde değerlendirilmektedir, süresi ve şiddeti bireyin duygularını anlama ve ifade etme özelliğine bağlı olarak değişiklik göstermektedir⁶. Somatizasyonun ortaya çıktığı kişilerin ortak özellikleri, genelde ailesiyle güvenli ve destekleyici bir bağ kuramayan, karmaşık ve sağlıklı ailelerde büyüyen kişiler şeklinde belirtilmektedir⁷.

Endişe, gelecekte tehlike olarak görülen sorunun çözülmesi için bilişsel bir girişim olarak tanımlanmaktadır⁸. Endişe bilişsel işleyişin normal özelliğidir ancak gelecekteki sonucu belli olmayan olayların olumsuz sonuçlanacağı ile ilgili endişeli bekleme (aşırı endişe) ve gerçek bir tehlike ya da tehdit olmadan yaşanıp süregelenleşirse anksiyete bozukluklarına dönüşmektedir. Bu bağlamda anksiyetenin temelini endişenin sürekli olarak yaşanması oluşturmaktadır^{9,10}.

Yaygın anksiyete bozukluğu (YAB) temelinde aşırı endişeyle beraber anksiyetenin yaygın ve kronik bir hal aldığı anksiyete bozukluğudur. 'Aşırı ve kontrol edilemeyen endişe' YAB'ın temel özelliğidir. Kas gerilimi, uyku bozuklukları, zihni boşaltmada veya konsantrasyon olma güçlüğü çekme, kolay yorulma, kendini gergin ve huzursuz ya da diken üzerinde hissetme gibi belirtilerinde eşlik ettiği bir bozukluk olarak tanımlanmaktadır. YAB olan kişiler genellikle başkalarının endişelenmeyeceği en küçük durumlar karşısında bile endişe yaşarlar ve sadece bir konu hakkında değil birçok konuda (iş, aile, maddiyat, sağlık, okul, ilişki problemleri) endişenirler¹⁰. Yaygın anksiyetenin oluşumunun önemli sebeplerinden biri erken dönemde anne-baba kaybı veya kusurlu anne-baba tutumları olarak sayılmaktadır¹¹. Dugas'ın YAB bilişsel modeli belirsizliğe tahammülsüzlük üzerine kurulmuştur¹². YAB olan kişilerin belirsizliğe toleransları düşüktür, neredeyse hiç tolere edemezler¹³.

Literatür incelendiğinde baba-çocuk ilişkisinin önemi ve etkileri üzerine olan araştırmaların anne-çocuk araştırmalarına göre oldukça sınırlı olduğu görülmüştür. Bu nedenle erken dönemde baba-çocuk arasındaki etkileşimin önemini ile etkilerini vurgulamak ve literatüre katkı sağlamak amaçlanmıştır. Erken dönemde babadan algıladığı kabul/reddedici davranışlarla büyümüş olan kişilerin somatizasyon eğilimi, endişe ve anksiyete ile ilişkisi EKRÖ alt ölçeklerle birlikte incelenmiştir.

MATERYAL ve YÖNTEM

Araştırmanın evreni İstanbul'da yaşayan yaşları 18 ve 65 arasında değişen, 141 kadın ve 87 erkekle toplam 228 kişiden oluşmaktadır. 18 yaşından küçük, 65 yaşından büyük kişiler araştırmaya dahil edilmemiştir. Katılımcılar basit rastgele örneklem seçimi ile

yapılmıştır. Araştırma kesitsel bir çalışma olup katılım gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmaya katılmayı kabul eden katılımcılardan onay alabilmek ve çalışma amacı hakkında bilgi vermek amacıyla, araştırmacı (psikolog) tarafından hazırlanan Katılımcı Bilgilendirme ve Gönüllü Olur Formu kullanılmıştır. Yapılan araştırmada; Sosyodemografik Bilgi Formu, Yetişkin Ebeveyn Kabul/Red Ölçeği-Baba Formu (Y-EKRÖ), Somatizasyon Ölçeği ve Endişe ve Anksiyete Ölçeği (EAÖ) veri toplama araçları olarak kullanılmıştır.

Sosyodemografik Bilgi Formu

Çalışmada kullanılan sosyodemografik bilgi ve veri formu, araştırmacı tarafından hazırlanmış; cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, medeni durum, eğitim durumu, ekonomik durum ve sağlık problemleri ile ilgili bilgi edinmeyi amaçlayan soruları içermektedir (Tablo 1).

Yetişkin Ebeveyn Kabul/Red Ölçeği-Baba Formu(Y-EKRÖ)

Yetişkin Ebeveyn Kabul/Red Ölçeği (Y-EKRÖ) Rohner ve arkadaşları (1978) tarafından, algılanan ebeveyn kabul ve red düzeylerini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Dörtlü Likert tipi ölçektir. Çalışmada ölçeğin (standart - 60 madde) uzun versiyonun Baba formu kullanılmıştır. Ölçek (1) sıcaklık/şefkat (tersi soğukluk) (20 madde), (2) düşmanlık/saldırganlık (15 madde), (3) kayıtsızlık/ihmal (15 madde) ve ayrışmamış reddetme (10 madde) olmak üzere 4 alt boyuta sahiptir¹⁴.

Ölçeğin sıcaklık/şefkat alt boyutunu oluşturan tüm maddeler ve kayıtsızlık/ihmal alt boyutunu oluşturan maddelerde 7 tanesi ters puanlanmaktadır. Y-EKRÖ ölçeğinde sıcaklık/şefkat alt ölçeğinde bulunan tüm maddeler ters çevrilmiş olarak kodlanmış ve bu şekilde analize dâhil edilmiştir. Bu nedenle, özellikle toplam skor alınırken, tüm alt ölçeklerin toplamı katılımcının babasının ebeveynliğine dair olumsuz algılarını işaret etmektedir. Sıcaklık/şefkat (tersi soğukluk) alt ölçeği özelinde yorum yapılırken de, her bir madde ters kodlandığı için, bu alt ölçek katılımcıların babasından algıladığı soğukluğu temsil etmektedir.

4 alt boyuta verilen yanıtların sonucunda alınan puanların toplamı EKRÖ toplam puanını vermekte ve bu puan 60 (en düşük) ile 240 (en yüksek) arasında değişmektedir. Ölçek sonucunda alınan toplam puan kişilerin anne veya babalarıyla ilgili algıladıkları kabul-reddetme ilişkin düzeyi göstermektedir. Ölçekten alınan yüksek puanlar kişilerin ebeveynleriyle ilgili algıladıkları tutumların reddi ve sıcaklığın düşüklüğünü ifade etmektedir. Bununla beraber alınan yüksek puan yüksek düzeyde reddetmeyi göstermektedir.

Yetişkin EKRÖ uzun formu kırk sekiz dile çevrilmiş ve çalışmaların sonucunda yeterli güvenilirlik ve geçerlik özelliklerine sahip olduğu bulunmuştur¹⁵. Ölçeğin uzun formunun Türkiye standardizasyonu ise, Varan (2003) tarafından hem normal hem klinik örneklemelerde yapılmış ve Anne ve Baba Formlarına ait iç tutarlılık katsayılarının 0.86 ile 0.96 arasında değiştiği saptanmıştır¹⁶. Ölçeğin bu çalışma için Cronbach alfa değeri ise 0.98 olarak bulunmuştur.

Somatizasyon Ölçeği (SÖ)

Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri (MMPI) somatizasyon alt ölçeği maddeleri ile toplamda 33 maddeden meydana gelen bir ölçektir. Ölçekte yer alan her madde doğru ya da yanlış seçeneği ile cevaplandırılır. Ölçekten alınabilecek toplam puan 0 (en düşük) ile 33 (en yüksek) arasındadır ve puanın yüksek olması somatizasyon seviyesinin de yüksek olduğunu göstermektedir⁷.

Somatizasyon ölçeğinin Türkçeye geçerlik ve güvenilirlik çalışması Dülgerler (2000) tarafından yapılmıştır. Çalışmada ölçeğin iç tutarlılık katsayısı 0,83, test-tekrar test güvenilirlik katsayısı 0,99, test yarılama güvenilirlik katsayısı 0,63 olarak tespit edilmiştir⁷. Ölçeğin bu çalışmadaki iç tutarlılık katsayısı ise 0,96 olarak bulunmuştur.

Endişe ve Anksiyete Ölçeği (EAÖ)

Kendini değerlendirme türü bir ölçek olan (EAÖ) Dugas ve arkadaşları (2001) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek yaygın anksiyete bozukluğunun tanı kriterlerini DSM-IV (APA, 1994) de tanımlandığı şekilde ölçmektedir. Bu bağlamda ölçek endişe konularını, endişenin aşırı ve kontrol edilemeyen yanlarını, bozukluğun süresini ve sıklığını, somatik belirtileri, endişe ve anksiyeteye bağlı çaresizliği ve insanın hayatına olan müdahalesini ölçmektedir.

Dokuz (0-8) puanlı Likert tipinde bir ölçek olan Endişe ve Anksiyete Ölçeğinden alınabilecek en düşük puan 0 iken en yüksek puan 80'dir. Ölçeğin toplam puanını hesaplamak için ise, tüm maddelere verilen yanıtlar 1. maddedeki yanıtlar hariç olmak üzere 11 maddeye verilen yanıtların toplanmasıyla elde edilir¹⁰.

Endişe ve Anksiyete Ölçeğinin Türkçeye geçerlik ve güvenilirlik çalışması Akyay (2016) tarafından yapılmıştır. Çalışmada ölçeğin iç tutarlılık katsayısı 0,90, test-tekrar test güvenilirlik katsayısı 0,52 olarak bulunmuştur¹⁰. Ölçeğin bu çalışmadaki iç tutarlılık katsayısı ise 0,95 olarak bulunmuştur.

BULGULAR

Elde edilen bilgilerin analizi için; SPSS (Statistical Package Program for Social Science) version 21.0 programı kullanılmıştır. Sosyodemografik Veri Formu'nda yer alan değişkenlerin dağılımlarını tespit etmek amacıyla Frekans Analizi kullanılmıştır. Uygulanan ölçekler ile Sosyodemografik Veri Form unda yer alan değişkenler arasındaki farklılığı saptamak için Bağımsız Gruplarda t-Testi Analizi ve Tek Yönlü Varyans Analizinden yararlanılmıştır. Ölçeklerin kendi aralarındaki ilişkiyi saptamak amacıyla Pearson Korelasyon Analizi ve ölçeklerin kendi aralarındaki ilişkiyi yordamak amacıyla ise Regresyon Analizi yapılmıştır.

Çalışmadaki Sosyodemografik Bulgular

Örnekleme ait tanımlayıcı istatistiksel bulgular Tablo 1.'de gösterilmiştir. Yapılan analiz sonuçlarına göre; baba kabul/red, somatizasyon, endişe ve anksiyete ile cinsiyet arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir fark bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Baba kabul/red, somatizasyon, endişe ve anksiyete ile birlikte yaşanan kişi arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir fark bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Y-EKRÖ, SÖ ve EAÖ puanları şikayet edinilen rahatsızlığa göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($p\leq 0,05$). Şikayet edinilen bir rahatsızlığı bulunan katılımcıların Y-EKRÖ ($T(222)=7,553$; $p=0,000$), SÖ ($T(222)=7,746$; $p=0,000$) ve EAÖ ($T(222)=5,657$; $p=0,000$) puanları şikayet edinilen bir rahatsızlığı bulunmayan katılımcılara göre anlamlı derecede farklı ve yüksek olarak saptanmıştır.

Y-EKRÖ, SÖ ve EAÖ puanları şikayet edinilen rahatsızlık için doktora gitme durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($p\leq 0,05$). Şikayet ettiği bir rahatsızlık için doktora giden katılımcıların Y-EKRÖ ($T(134)=5,281$; $p=0,000$), SÖ ($T(134)=6,172$; $p=0,000$) ve EAÖ ($T(134)=4,993$; $p=0,000$) puanları şikayet edinilen rahatsızlık için doktora gitmeyen katılımcılara göre anlamlı derecede farklı ve yüksek olarak bulgulanmıştır.

Baba kabul/red, somatizasyon, endişe ve anksiyete ile tanı konulmuş sağlık problemi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Y-EKRÖ ($F(4,223)=12,860$; $p=0,000$), SÖ ($F(4,223)=7,539$; $p=0,000$) ve EAÖ ($F(4,223)=4,255$; $p=0,000$) puanları ile kardeş sayısı arasında anlamlı düzeyde bir fark bulunmaktadır. Beş ve üzerinde kardeşi olan katılımcıların Y-EKRÖ ve SÖ puanlarının diğer kardeş sayısına sahip katılımcılardan daha yüksek olduğu saptanmıştır. Dört kardeş olan katılımcıların EAÖ puanlarının diğer kardeş sayısına sahip katılımcılardan daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Y-EKRÖ ($F(2,223)=138,158$; $p=0,000$), SÖ ($F(2,223)=112,545$; $p=0,000$) ve EAÖ ($F(2,223)=79,748$; $p=0,000$) puanları ile ekonomik düzey arasında anlamlı düzeyde bir fark bulunmaktadır. Düşük ekonomik düzeye sahip katılımcıların Y-EKRÖ, SÖ, EAÖ puanlarının orta ve yüksek ekonomik düzeye sahip katılımcılardan daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Y-EKRÖ ($F(3,224)=11,871$; $p=0,000$), SÖ ($F(3,224)=9,588$; $p=0,000$) ve EAÖ ($F(3,224)=5,492$; $p=0,001$) puanları ile anne baba medeni durumu arasında anlamlı düzeyde bir fark bulunmaktadır. Anne ve babası boşanmış olan katılımcıların Y-EKRÖ, SÖ, EAÖ puanlarının diğer katılımcılardan daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Y-EKRÖ ($F(4,223)=18,657$; $p=0,000$), SÖ ($F(4,223)=17,959$; $p=0,000$) ve EAÖ ($F(4,223)=8,444$; $p=0,000$) puanları ile baba eğitim düzeyi arasında anlamlı düzeyde bir fark bulunmaktadır. Babası ortaokul mezunu olan katılımcıların Y-EKRÖ, SÖ, EAÖ puanlarının babası okuma yazma bilmeyen, ilkökul ve üniversite mezunu olan katılımcılardan daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Y-EKRÖ, SÖ puanları yaşa göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($p\leq 0,05$). Yaşı 35 üzerinde katılımcıların Y-EKRÖ ($p=0,000$) ile SÖ ($p=0,000$) puanları yaş 35 ve altında olan katılımcılara göre anlamlı derecede farklı ve yüksek olarak saptanmıştır.

Tablo 1. Örnekleme Ait Tanımlayıcı İstatistik Bulgular.

Faktör	Değişken	Sayı (n=228)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	141	61,8
	Erkek	87	38,2
Birlikte Yaşanan Kişi	Aile	197	86,4
	Diğer	30	13,2
Şikayet Edinilen Rahatsızlık	Evet, var	94	41,2
	Hayır, yok	130	57,0
Şikayet Edinilen Rahatsızlık için Doktora Gitme Durumu	Evet, gittim	98	43,0
	Hayır, gitmedim	38	16,7
Tanı Konulmuş Sağlık Problemi	Evet, var	53	23,3
	Hayır, yok	170	74,6
Kardeş Sayısı	Kardeş yok	11	4,8
	2 kardeş	51	22,4
	3 kardeş	57	25,0
	4 kardeş	49	21,5
	5 kardeş ve üzeri	60	26,3
Ekonomik Düzey	Düşük	84	36,8
	Orta	129	56,6
	Yüksek	13	5,7
Anne Baba Medeni Durum	Evli	173	75,9
	Boşanmış	29	12,7
	Anne hayatta değil	20	8,8
Baba Eğitim Düzeyi	Baba hayatta değil	6	2,6
	Okuma yazma bilmiyor	25	11,0
	İlkokul mezunu	70	30,7
	Ortaokul mezunu	63	27,6
	Lise mezunu	40	17,5
Üniversite mezunu	30	13,2	

Çalışmada Değişkenler Arasındaki İlişkinin Bulguları

Korelasyon analizi sonuçlarına göre; Y-EKRÖ ile Soğukluk ($r=0,959$; $p=0,000$), Düşmanlık/Saldırganlık ($r=0,947$; $p=0,000$), İhmal/Kayıtsızlık ($r=0,974$; $p=0,000$), Ayrıışmamış Red ($r=0,950$; $p=0,000$), SÖ ($r=0,839$; $p=0,000$) ve EAÖ ($r=0,733$; $p=0,000$) arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki vardır (Tablo 2).

Tablo 2. Ölçekler Arasındaki İlişkinin Korelasyon Analizi Sonuçları.

		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
(1)Y-EKRÖ	r	1						
	p							
(2)Soğukluk	r	0,959	1					
	p	0,000**						
(3)Düşmanlık/Saldırganlık	r	0,947	0,839	1				
	p	0,000**	0,000**					
(4)İhmal/Kayıtsızlık	r	0,974	0,935	0,885	1			
	p	0,000**	0,000**	0,000**				
(5)Ayrışmamış Red	r	0,950	0,849	0,946	0,901	1		
	p	0,000**	0,000**	0,000**	0,000**			
(6)SÖ	r	0,839	0,784	0,803	0,834	0,801	1	
	p	0,000**	0,000**	0,000**	0,000**	0,000**		
(7)EAÖ	r	0,733	0,685	0,715	0,718	0,696	0,843	1
	p	0,000**	0,000**	0,000**	0,000**	0,000**	0,000**	

**p<0,01: İstatistiksel olarak anlamlı

Tablo 3. Somatizasyonun Y-EKRÖ Alt Boyutları Tarafından Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları.

Model	Yordayıcı Değişkenler	B	SH	β	t	F	Düzeltilmiş R ²
1	Sabit	-5,417	1,079	-	-5,022*	514,647*	0,694
	İhmal/Kayıtsızlık	0,637	0,028	0,834	22,686*		
2	Sabit	-5,703	1,048	-	-5,441*	281,488*	0,712
	İhmal/Kayıtsızlık	0,433	0,059	0,567	7,399*		
	Düşmanlık/Saldırganlık	0,232	0,059	0,301	3,930*		

Tablo 4. Endişe ve Anksiyetenin Y-EKRÖ Alt Boyutları Tarafından Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları.

Model	Yordayıcı Değişkenler	B	SH	β	t	F	Düzeltilmiş R ²
1	Sabit	9,675	2,724	-	-3,551*	239,833*	0,513
	İhmal/Kayıtsızlık	1,098	0,071	0,718	15,487*		
2	Sabit	8,970	2,652	-	3,382*	134,485*	0,540
	İhmal/Kayıtsızlık	0,596	0,148	0,390	4,025*		
	Düşmanlık/Saldırganlık	0,571	0,149	0,370	3,828*		

Somatizasyon ile baba kabul/red arasındaki ilişkiyi saptamak amacıyla yapılan regresyon analizi anlamlı bir sonuç vermiştir (F=536,372; p=0,000). Model somatizasyon toplam varyansının yaklaşık %70'ini açıklamaktadır. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçları incelendiğinde baba kabul/reddinin somatizasyonun üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan bireylerin somatizasyon düzeylerindeki artış ebeveyn kabul/red düzeylerini arttırmaktadır ($\beta=0,164$, p=0,000) (Tablo 3).

SÖ puanlarına ilişkin varyansa katkıları bakımından iki değişkenin önemli yordayıcılar olduğu görülmektedir. Analize birinci aşamada SÖ değişkeninde %69.4 ile en fazla varyansı açıklayan İhmal/Kayıtsızlık değişkeni girmiştir ($\beta = 0.637$, $t = 22.686$, $p \leq 0.05$). İhmal/Kayıtsızlık ile SÖ arasında pozitif ilişki vardır. İhmal/Kayıtsızlık düzeyi arttıkça, SÖ düzeyinde artış olmaktadır. Analize ikinci aşamada modele Düşmanlık/Saldırganlık dahil olmuştur. Düşmanlık/Saldırganlık ($\beta = 0.232$, $t = 3.930$, $p \leq 0.05$) varyansın %1.8'ini açıklamış ve böylelikle bu iki değişken varyansın %71.2'ini açıklamıştır. Düşmanlık/Saldırganlık ile SÖ arasında pozitif ilişki vardır. Düşmanlık/Saldırganlık düzeyi arttıkça, SÖ düzeyinde artış olmaktadır (Tablo 3).

Endişe ve anksiyete ile baba kabul/red arasındaki ilişkiyi saptamak amacıyla yapılan regresyon analizi anlamlı bir sonuç vermiştir (F=261,874; p=0,000). Model endişe ve anksiyete toplam varyansının yaklaşık %53.7'sini açıklamaktadır. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçları incelendiğinde ebeveyn kabul/reddinin endişe ve anksiyete üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan bireylerin endişe ve anksiyete düzeylerindeki artış ebeveyn kabul/red düzeylerini arttırmaktadır ($\beta=0,288$, p=0,000) (Tablo 4).

EAÖ puanlarına ilişkin varyansa katkıları bakımından iki değişkenin önemli yordayıcılar olduğu görülmektedir. Analize birinci aşamada EAÖ değişkeninde %51.3 ile en fazla varyansı açıklayan İhmal/Kayıtsızlık değişkeni girmiştir ($\beta = 1.098$, $t = 15.487$, $p \leq 0.05$). İhmal/Kayıtsızlık ile EAÖ arasında pozitif ilişki vardır. İhmal/Kayıtsızlık düzeyi arttıkça, EAÖ düzeyinde artış olmaktadır. Analize ikinci aşamada modele Düşmanlık/Saldırganlık dahil olmuştur. Düşmanlık/Saldırganlık ($\beta = 0.571$, $t = 3.828$, $p \leq 0.05$) varyansın %2.7'sini açıklamış ve böylelikle bu iki değişken varyansın %54'ünü açıklamıştır. Düşmanlık/Saldırganlık ile EAÖ arasında pozitif ilişki vardır. Düşmanlık/Saldırganlık düzeyi arttıkça, EAÖ düzeyinde artış olmaktadır (Tablo 4).

TARTIŞMA

Boşanmış ebeveynlere sahip katılımcılar babalarından daha fazla red algılamaktadırlar. Boşanma sonrasında genellikle çocukların bakımının annenin sorumluluğunda olması nedeniyle babası tarafından ihmal ve reddedilmiş hissedebilmektedir. Kaya ve Gündüz (2019), çocuklarla yapılan çalışmada boşanmış olan ebeveynlerin çocuklarında genel anlamda babadan daha çok red algıladıkları sonucuna ulaşılmıştır¹⁷. Öngider'in (2013), çocuk örneklemiyle yapılan çalışmada ebeveynleri boşanmış olan ailelerde, evli olanlara göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde baba ihmal ve ayrışmamış red alt ölçeklerinden yüksek puanlar aldıkları görülmüştür. Araştırmacıya göre sonucun böyle olmasının nedeni boşanma sonrasında babanın evden ayrılarak uzaklaşması olarak gösterilmektedir¹⁸. Çalışmanın sonucu literatürle benzerlik göstermektedir. Ebeveynleri boşanmış olan katılımcıların somatizasyon puanları daha yüksek olduğu gösterilmiştir. Literatürde az sayıda olan çalışma

bulgusuna göre, somatizasyonun ebeveynlerin medeni durumuna göre farklılaşmadığı yönündedir^{17,19}. Ebeveynleri boşanmış aile modelinde büyüyen kişi reddedilmiş ve yalnız hissedebilir, anksiyete ve korkularından kurtulmak için bedensel yakınmalarını kullanabilir, bu yolla babasının sevgi ve ilgisini görebilmektedir (ikincil kazanç). Çalışmada, ebeveyni boşanmış olanların yaygın anksiyete seviyeleri anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Turan Cebeci'nin (2009) çalışmasında ebeveyni boşanmış ailelerde büyüyen kişilerin durumluluk ve sürekli anksiyete puanlarının ebeveynleri boşanmamış kişilerin durumluluk ve sürekli kaygı puanlarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir²⁰. Ebeveynleri boşanmış olan kişilerin yaşadıkları stres ve duygusal sebepler, kişileri yaygın anksiyeteye daha eğilimli hale getirdiği söylenebilir. Aile içi problemler, anksiyete ve boşanmış aile çocuğu olmak arasında güçlü bir ilişki vardır²¹.

Düşük ekonomik gelire sahip katılımcılar orta ve yüksek seviyeye göre daha çok baba reddi algılamaktadır. Ulaşılan sonuç literatürle karşılaştırıldığında uyumlu olduğu görülmüştür^{22,23}. Deniz'in (2014) çalışmasında, düşük ve orta ekonomik gelire sahip kişilerin yüksek gelire sahip olanlara oranla daha fazla ebeveyn reddi algılamışlardır²². Abacı'nın (2018); çalışmasına göre toplam baba red puanı düşük ve orta seviyedeki gelirden, yüksek gelire kıyasla yüksek olduğu bulunmuştur²³. Çin'de yapılan bir araştırmada Chen ve Rubin (1994) ise aile ekonomik geliri ile ebeveyn kabulü ile negatif olarak ilişkide bulunmuştur. Bu durumu açıklamak için, ebeveynlerin daha fazla kazanmak için çalışırken çocuklarını ihmal ettiklerini, daha az ilgilendikleri şeklinde ifade edilmiştir. Ekonomik durumu düşük ailelerin çocuklarının başarılı olmasına ilişkin beklentileri daha fazla olup, çocuklarıyla daha çok zaman geçiriyor olabilecekleri bildirilmiştir²⁴. Düşük ekonomik seviyeye sahip katılımcıların somatizasyon puanları orta ve yüksek ekonomik gelire sahip katılımcılardan yüksek olduğu bulgulanmıştır. Araştırmalar incelendiğinde genellikle örneklemin çocuk/ergen olmasına karşın bulgulan sonucun literatürle benzerlik gösterdiği görülmüştür^{25,26}. Özer'e (2011) göre, düşük ekonomik gelire sahip ergenler daha çok somatizasyon, anksiyete, olumsuz benlik ve depresyon semptomları göstermektedir²⁵. Kadioğlu'nun (2018), Ekar üzerine yapılan çalışmasında ebeveynlerin ekonomik seviyeleri düştükçe çocuklarda somatik belirtilerin arttığı görülmüştür²⁶. Endişe ve Anksiyete için ekonomik gelir değerlendirildiğinde, düşük ekonomik gelire sahip olan katılımcıların yaygın anksiyete puanlarının anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir. Saha çalışmalarında, YAB'nun düşük gelir seviyesine sahip kişilerde daha sık olduğu bildirilmiştir^{27,28}. Bu durum düşük ekonomik gelire sahip olan kişilerin hayata daha umutsuz bakabileceği, endişeli ve kaygılı hissedebileceği şeklinde yorumlanabilir. Buna ek olarak bazı araştırmacılar cinsiyet dışındaki demografik değişkenlerin YAB için kesin bir öngörücü olmadığını belirtmişlerdir²⁹.

EKRÖ ile kardeş sayıları arasındaki ilişki incelendiğinde, beş veya daha fazla kardeş olan kişiler, babalarından daha çok red algılamışlardır. Kardeş sayısı arttıkça ebeveynlerin bir çocuğa ayırdıkları zamanda azalmaktadır. İlginin başka kardeşlerde bölünmesi reddedilmiş algılamasına sebep olabilmektedir. Abacı'nın (2018) çalışmasında kardeş sayısındaki artış ile ebeveyn reddi arasında pozitif ilişkili bulunmuştur²³. Bir başka çalışmada kardeş sayısının ailenin tutumlarını etkilediği sonucuna ulaşılmıştır³⁰. Literatürde çalışmayı destekler araştırmalar mevcuttur^{23,31}. Karaboğa ve Eker'in (2018) lise öğrencileriyle yaptığı çalışmada kardeş sayısı dört ve beş olanlarda babadan algılanan düşmanlık/saldırganlık ve ihmal/kayıtsızlık alt boyutlarının istatistiksel olarak anlamlı ve yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır³¹. Somatizasyon ile kardeş sayıları ilişkisi incelendiğinde, beş ve üzeri kardeş sayısına sahip kişilerin somatizasyon puanları yüksek olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Literatür incelendiğinde, çalışmaların birbiriyle tutarlılık göstermediği gözlenmektedir. Tekem ve arkadaşları (2019), çocuk ve ergenlerle

yapılan çalışmalarında kardeş sayısının somatizasyon ve anksiyete üzerinde anlamlı düzeyde bir etkiye sahip olmadığını belirtmektedir¹⁹. Yıldırım ve arkadaşları (2008), hemşirelik öğrencilerinin ruhsal sağlıklarını inceleyen çalışmada 4 veya daha çok kardeş sayısına sahip kişilerin daha az ruhsal semptom ortaya koymasında etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır, bu sonucu kardeşlerin verdiği sosyal destekle ilişkilendirmişlerdir³². EAÖ ile kardeş sayısı ilişkisi incelendiğinde, dört kardeş olan katılımcıların yaygın anksiyete puanlarının diğer katılımcılardan daha yüksek olduğu saptanmıştır. Demiriz ve Ulutaş (2003), çalışmalarında kardeş sayısı arttıkça sürekli kaygı düzeyinde arttığı görülmüştür³³. Bunu destekleyen diğer bir çalışmada, çekirdek ailede büyüyen kişilerin sürekli kaygı düzeyleri geniş ailede büyüyen kişilere kıyasla daha düşük olduğu belirtilmiştir³⁴. Kardeş sayısı, ailenin ekonomik durumuna ve ebeveynlerin tutum ve davranışlarına bağlı olarak anksiyeteyi etkileyebilmektedir. Ebeveynin kardeşler arasında eşit tutumlar sergilememesi, kardeşler arasında çatışma ve ekonomik düzeyi yetersiz olan kardeş sayısının fazla olduğu ailelerdeki çocukların ihtiyaçlarının karşılanamaması anksiyete yaratabilir. Çalışmadan farklı olarak yaygın anksiyetenin kardeş sayısına göre farklılaşmadığı çalışmalarda görülmüştür^{35,36}.

Babası ortaokul mezunu olan katılımcılar diğerlerine kıyasla daha fazla red algılamaktadır. Literatür incelendiğinde EKRÖ ile baba eğitim durumunu detaylı ele alan çalışmaya rastlanılmamaktadır. Ebeveyn reddinin daha az eğitilmiş ebeveynlerde daha yaygın olduğu ifade edilmektedir³⁷. Literatürde baba kabul/red ve baba öğrenim durumu arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaya rastlanılmamıştır. Babası ortaokul mezunu olan katılımcıların somatizasyon puanları diğer baba eğitim durumlarına göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bazı çalışmalarda eğitim seviyesi düşük olan kişilerin daha az duygusal farkındalık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır³⁸. Dıgırak ve arkadaşlarının (2014), yaptıkları çalışmada düşük eğitim seviyesine sahip olan kişilerin somatizasyon puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür³⁹. Eğitim seviyesinin yükselmesi, kişinin kendini ve duygularını doğru şekilde ifade etmeye yönelik yeteneğinin gelişmesine katkısı olduğu bilinmektedir. Babası ortaokul mezunu olan katılımcıların yaygın anksiyete puanları diğer baba eğitim durumlarına göre yüksek olduğu belirlenmiştir. Literatürdeki çalışmaların bu konuda sınırlı olduğu görülmüştür. Demiriz ve Ulutaş (2003)'ün; çalışmalarında lise ve yükseköğrenim mezunu olan babaların çocuklarının sürekli kaygı düzeylerinin diğer gruplara göre daha az olduğu görülmüştür. Bu durumun babanın öğreniminin artmasıyla beraber çocuğun çevresiyle uyumlu ve anksiyete düzeyi düşük çocuklar yetiştirmesini sağlayacağı, babanın eğitimindeki artışın anksiyete düzeylerini olumlu yönde etkilediği düşünülmektedir³³. Yapılan çalışmalara göre yüksek eğitim seviyesine sahip olan ebeveyn ile ilköğretim mezunu olan ebeveynin çocuklarına uyguladıkları tutumlar farklılık gösterebilmektedir. Buna benzer bir çalışmada ebeveynlerinin yüksek okul mezunu olan kişilerin kaygı düzeylerinin düşük olduğu belirlenmiştir⁴⁰.

Baba Kabul/Red ve Alt Boyutları ile Somatizasyon ve Anksiyete Arasındaki İlişkiye Dair Sonuçların Tartışılması

Babadan algılanılan soğukluk, ihmal, düşmanlık, ayrışmamış red algısı arttıkça somatizasyonun arttığı görülmektedir. EKRÖ ve alt boyutlarının somatizasyon etkisi incelendiğinde ise baba ihmal/kayıtsızlık ve düşmanlık/saldırganlık alt boyutlarının somatizasyonu anlamlı düzeyde yordadıkları görülmektedir. Çocukluk döneminde bağlanma figürlerinden biriyle kurulan işlevsiz etkileşim, karşılanmayan temel duygusal ihtiyaçlar gibi sebeplerle erken dönem uyumsuz şemalar oluşabilmektedir. Bu şemalar erken çocukluk döneminden yetişkinlik dönemine kadar gelerek bireyin bütün hayatını etkileyebilmektedir⁴¹. Erken çocukluk döneminde ebeveynin çocuğa gerekli ilgiyi göstermemesi yada yeterli bakımı verememesi ile bedenselleştirme arasında anlamlı ilişki saptanmıştır⁴². Young ve

arkadaşlarına (2003) göre erken dönem uyumsuz şemalar depresyon, anksiyete, maddeyi kötüye kullanım gibi birçok psikolojik rahatsızlığa sebep olabilmektedir, somatizasyonda en sık görülenlerden biri olmuştur⁴¹. Çalışmaya paralel şekilde Lackner, Gudleski ve Blanchard'ın (2004), yaptıkları çalışmada babadan algılanan düşmanlık ve saldırganlık (reddedilme) ile somatizasyon belirtileri arasında güçlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır⁴³. Kaya ve Gündüz'ün (2019), çocuklarla yapılan çalışmasında somatik semptomların en çok babadan algılanan düşmanlık alt ölçeğiyle ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmış, babadan algılanan düşmanlık arttıkça somatik belirtilerin arttığı görülmüştür¹⁷. Kaplan ve Ak (2018), ergenlerde psikolojik belirtiler ve problemleri davranışların incelendiği çalışmada, (otoriter, korumacı, ilgisiz, mükemmeliyetçi, demokratik) baba ve anne tutumlarını otoriter ve ilgisiz olarak belirten ergenlerin somatizasyon puan ortalamasının diğer tutumlara göre daha yüksek olduğu görülmüştür⁴⁴. Leff'e (1973) göre birçok toplumda duyguların rahatça gösterilmesi uygun karşılanmaz bundan dolayı duygular genellikle somatik semptomlar yoluyla anlatılır⁴⁵. Toplumlarda özellikle otorite kaynağına karşı duygu ve düşünceleri bastırma eğilimi ile somatik semptomlar görülebilmektedir.

Toplumlar anne ve baba rolüne çeşitli görevler yüklemiştir. Özellikle bazı kültürlerde, bebeğin bakımı ve çocukla fiziksel-duygusal etkileşim kurmak sadece annelik rolüyle ilişkilendirilmiştir⁴⁶. Açıev'in (2017), yapılan bir araştırma raporuna göre, çalışmaya katılan babaların babalık rolüne bakışları değerlendirildiğinde, bazı katılımcılar tarafından babalık rolünün sadece çocuğun maddi ihtiyaçlarını karşılamak olduğu şeklinde rollerini tanımlamışlardır⁴⁷. Buna bağlı olarak ataerkil değerlerin etkisini koruduğu ve değişime dirençli bir sorun olduğundan bahsetmek mümkündür. Bu inanış ve yapıya sahip toplumlarda babalar anneye oranla çocuklarıyla daha az fiziksel-sözel etkileşim kurmaktadır. Çocukluk çağı travmatik yaşantılar ve sözelleştirilemeyen duygular (duyguların sözel biçimde ifadesini engellemek) öğrenmeye dayalı bir eylem olan somatotimik dilin gelişmesine neden olabilmektedir⁴⁸.

Lamb (2000), kültürler arası incelediği baba-çocuk ilişkisinin farklı kültürler arasında farklılaşmasına rağmen babaların çocukların sağlıklı gelişimleri için önemli bir role sahip olduklarını savunmaktadır⁴⁹. Çalışmanın 18-65 yaş aralığındaki kişilerle yapılması ve baba EKRÖ alt boyutlarının detaylı araştırılması çalışmayı farklı kılmaktadır. Ulaşılan sonuçların literatüre önemli bir katkı olduğu düşünülmektedir.

EKRÖ alt boyutları ile anksiyete ilişkisi incelendiğinde; babasından soğukluk, ihmal, düşmanlık ve ayrılmamış red algılayan katılımcıların endişe ve anksiyete puanlarının yükseldiği belirlenmiştir. EKRÖ alt ölçeklerinden olan ihmal/kayıtsızlık ve düşmanlık/saldırganlığın, yaygın anksiyeteyi anlamlı düzeyde yordadığı görülmektedir. Ölçekte istatistiğe alınmayan ilk soruda, katılımcılara kendilerini sıklıkla endişelendiren konuların neler olduğu sorulmuştur. Örneklerdeki endişe konuları incelendiğinde sıklıkla sağlık, gelecek, iş, çocuklar, sınavlar, aile baskısı gibi konuların yer aldığı gözlemlenmiştir. Endişenin hayatlarının birçok alanına yaygınlık gösterdiği görülmektedir.

Azevedo ve arkadaşları (2013) yaptıkları çalışmada ergenlerin sürekli kaygı düzeyini arttıran en önemli faktörün algılanan baba reddi olduğu üstünde durulmuştur⁵⁰. Rohner'e (1986) göre, kişinin yaşam ve dünyayla ilgili genel fikirlerini psikolojik açıdan ne şekilde inşa edeceği, özellikle ebeveynleriyle olan ilişkisinde yaşadığı kabul ya da reddedilme tecrübeleri tarafından şekilleneceğini belirtmektedir. Buna bağlı olarak bebek daha anne karnında kendisini annesiyle bir bütün olarak algılamaya başlamaktadır ve dış dünyayla kurduğu ilk iletişimde baba figürü vardır. Dış dünya ve babanın tanınmasıyla kişinin hayata karşı bakış açısı oluşmaya başlamaktadır. Red algılayan kişiler olumsuz dünya görüşüne sahip olmaları nedeniyle yaşamı

tehdit edici, güvensiz yer, kötü, tehlikeli ve belirsizliklerle dolu olarak görmektedir⁵¹. Herhangi tehdiye karşı duyarlılıklarının yüksek olması, günlük sorunlara karşı yoğun endişe yaşamaları bunun sonucunda kaygı bozukluğu belirtileri göstermeleri mümkün olmaktadır.

Literatüre bakıldığında sürekli kaygı düzeyini arttıran en önemli faktörün algılanan baba reddi olduğu üzerine çalışmalar mevcuttur^{50,52,53}. Bunun yanında erken çocukluk döneminde algılanan reddedilmeye dayalı ebeveyn ihmal davranışlarının anksiyeteye arasındaki ilişkiyi gösteren araştırmalar mevcuttur^{54,55}. Fakat çalışmanın sadece babalar üzerine yapılması araştırmaya netlik kazandırmıştır. Literatürde EAÖ ile yapılan benzer çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu nedenle bulgular literatüre yapılan bir katkı olarak düşünülmektedir.

Bu çalışmada ulaşılan ana sonuçlar şunlardır:

- EKRÖ alt ölçeklerinden soğukluk, ihmal/kayıtsızlık, ayrılmamış red, düşmanlık/saldırganlık ile somatizasyon ve anksiyete arasında pozitif yönde ilişki tespit edilmiştir. İhmal/kayıtsızlık ve düşmanlık/saldırganlık alt ölçeklerinin somatizasyon ve endişe anksiyeteyi yordadığı saptanmıştır.
- Baba Kabul/Red ; kardeş sayısı, ekonomik düzey, ebeveyn medeni durum, baba eğitim düzeyi, yaş değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir.
- Somatizasyon; kardeş sayısı, ekonomik düzey, ebeveyn medeni durum, baba eğitim düzeyi, yaş değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir.
- Endişe ve Anksiyete; kardeş sayısı, ekonomik düzey, ebeveyn medeni durum, baba eğitim düzeyi değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir.

Çalışmamızdaki sonuçlar incelendiğinde, baba kabul/reddinin somatizasyon ve anksiyete ile önemli ve anlamlı düzeyde ilişkili olduğu gözlemlenmiştir. Babaların sevgiyi gösterme (kabul edici) davranışlarında toplum ve kültürden etkilendiği görülmektedir. Fakat toplum ve kültür sabit olmamakla beraber değişime açık yapılarıdır. Özellikle topluma bu konuda farkındalık kazandırılarak, toplumsal sorun olarak görülen durumların önüne geçilebileceği öngörülmektedir.

Erken çocukluk döneminde babayla olan kabul ve red algısının kişinin yaşamında oluşabilecek etkisini anlatan önleyici eğitimler düzenlenebilir. Bu eğitim programları yetişkinler için bilişsel davranışsal temelli olup babaların çocuklarıyla nasıl daha nitelikli ve sağlıklı ilişki içerisinde olabilecekleri üzerine odaklanılabilir. Bunun yanında duygular ve fiziksel belirtiler arasındaki bağlantılardan dolayı zihin-beden süreçlerine odaklanılabilir ve topluma bu yönde farkındalık sağlayan çalışmalar yapılabilir.

Sınırlılıklar

İstanbul ilinde 228 gönüllü katılımcıdan sağlanan verilerle çalışma yapılmıştır. Bilgilendirilmiş olur formu ile rıza istenmiş ve rızası olan gönüllü katılımcılar araştırmaya dahil edilmiştir.

Çalışmaya katılan kişilerin kendini ve babaları ile ilgili sorularda ilişkilerini iyi gösterme çabasında olabileceği ve yanıltıcı cevaplar verebileceği bunda araştırmanın sonuçlarına etki edebileceği düşünülmüştür. Çalışmada kullanılan ölçeklerin uzun olması katılımcıların sıkılmalarına ve dikkat toparlamada güçlüğüne neden olabileceği düşünülmüştür.

Örneklem çoğunluğunun baba eğitim düzeyinin ilk ve ortaokul olması, ekonomik düzeyin orta ve düşük seviyenin yüksek seviyeye göre oldukça fazla olması da çalışmanın sınırlılığını arttıran bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Gelecekte yapılacak çalışmada bu sınırlılıkların dikkate alınmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Sınırlılıklara rağmen, babadan algılanan kabul-reddin önemine ışık tutması somatizasyon ve yaygın anksiyete ile ilişkisini göstermiş

olması dolayısıyla çalışmanın sonraki çalışmalara da katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Etik İkelere Uygunluk Beyanı

Çalışma için Üsküdar üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulundan 27.11.2019 tarihinde 61351342/2019-532 sayılı izin alınmıştır.

Çıkar çatışması

Bu makalenin tüm yazarları, makaleye ilişkin herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan ederler.

KAYNAKLAR

1. Rohner, R. P. (2016). Introduction to interpersonal acceptance-rejection theory (IPARTheory) and evidence. *Online Readings in Psychology and Culture*, 6(1), 4.
2. Lamb, M. E. (2001). Kültürler arası bakış açısı ile babanın çocuk gelişimindeki rolü ve önemi, Sempozyum Raporu. *Anne Çocuk Eğitim Vakfı Yayın No*, 12, 19-32.
3. Bekman, S. (2001). Çocuğun yaşamında babanın rolü ve önemi sempozyum raporu. *İstanbul: Anne Çocuk Eğitim Vakfı Yayını*, 5-10.
4. Rohner, R. P. (1998). Father love and child development: History and current evidence. *Current directions in psychological science*, 7(5), 157-161.
5. Kesebir, S. (2004). *Depresyon ve somatizasyon. Klinik Psikiyatri*, 1. Psikiyatri Temel Kitabı. Cilt 1. Hekimler Yayın Birliği, Ankara.
6. Lipowski, Z. J. (1990). Somatization and depression. *Psychosomatics: Journal of Consultation and Liaison Psychiatry*, 31, 13-21.
7. Dülgerler, Ş. (2000). *İlköğretim Okulu Öğretmenlerinde Somatizasyon Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışması*. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
8. Borkovec TD, Hu S. The effect of worry on cardiovascular response to phobic imagery. *Behav Res Ther* 1990;28(1):69-73.
9. MacLeod, A. K., Williams, J. M., & Bekerian, D. A. (1991). Worry is reasonable: The role of explanations in pessimism about future personal events. *Journal of Abnormal psychology*, 100(4), 478.
10. Akyay, A. (2016). *Endişe ve Anksiyete Ölçeği, Problemlere Karşı Olumsuz Tutum Ölçeği ve Bilişsel Kaçınma Ölçeği, Türkçe uyarlanması, geçerliliği ve güvenirliliği*. Yüksek lisans tezi. Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
11. Geçtan, E. (2018). *Psikodinamik Psikiyatri ve Normaldışı Davranışlar*. İstanbul: Metis Yayınları.
12. Dugas, M. J., Gagnon, F., Ladouceur, R., & Freeston, M. H. (1998). Generalized anxiety disorder: A preliminary test of a conceptual model. *Behaviour research and therapy*, 36(2), 215-226.
13. Koerner, N., & Dugas, M. J. (2006). A cognitive model of generalized anxiety disorder: The role of intolerance of uncertainty. *Worry and its psychological disorders: Theory, assessment and treatment*, 201-216.
14. Dedeler, M., Akün, E., & Batıgün, A. D. (2017). Yetişkin ebeveyn kabul-red ölçeği-kısa form'un uyarlama çalışması. *Düşünen Adam*, 30(3), 181-193.
15. Rohner, R. P., Khaleque, A., & Courmoyer, D. E. (2005). Parental acceptance-rejection: Theory, methods, cross-cultural evidence, and implications. *Ethos*, 33(3), 299-334.
16. Varan, A. (2003). EKAR kuramı değerlendirme araçlarının Türkiye güvenirlilik ve geçerlik çalışması. *Yayınlanmamış çalışma, Ege Üniversitesi, Psikiyatri Anabilim Dalı, İzmir*.
17. Kaya, F. Ş. & Gündüz, İ. (2019). Anne-Babası Evli Veya Boşanmış Olan Çocukların Algıladıkları Ebeveyn Tutumu İle Somatizasyon Belirtileri Arasındaki İlişki. *Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(1), 35-56.
18. Öngider, N. (2013). Boşanmış ve evli ailelerden gelen çocukların algıladıkları ebeveyn kabul-red düzeyleri ile psikolojik uyum düzeylerinin karşılaştırılması. *Klinik Psikiyatri*, 16, 164-174.
19. Teken, M., Luş, M. G., & Başgöl, Ş. S. Karın Ağrısı Şikayetiyle Hastaneye Başvuran Çocuk ve Ergenlerde Fiziksel Sebep Bulunanlarla Bulunmayanlar Arasındaki Depresyon, Anksiyete ve Somatizasyon Değerlerinin Karşılaştırılması. *Zeynep Kamil Tıp Bülteni*, 50(2), 9-14.
20. Turan Cebeci, S. C. (2009). *Tam Aileye ve Tek Ebeveyne Sahip Ailelerden Gelen 7-12 Yaşları Arasındaki Çocukların Bağlanma Stilleri ve Kaygı Durumları Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Bölümü, Psikoloji Anabilim Dalı, Klinik Psikoloji Bilim Dalı, İstanbul.
21. Buckner, J. C. ve Bassuk, E. L. (1999). Homelessness and its relation to the mental health and behavior of low-income school-age children. *Developmental Psychology*, 35, 1 246-258.
22. Deniz, P. (2014). *The effects of parental acceptance - rejection/control on personality and psychopathology: Mediator role of proneness to shame and guilt*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
23. Abacı, F. D. (2018). *Ebeveyn Kabul-reddi ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkide Duygu Düzenleme ile Kişilerarası Problemlerin Rolü*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi.
24. Chen, X., & Rubin, K. H. (1994). Family conditions, parental acceptance, and social competence and aggression in Chinese children. *Social Development*, 3(3), 269-290.
25. Özer, M. (2011). *Suçluluk-utanç, bağlanma, algılanan ebeveynlik (anne) tarzı ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkiler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
26. Kadioğlu, İ. (2018). *Ebeveynlerin Çocuklarını Kabul, Red ve Kontrol Düzeyleri İle Çocukların Somatizasyon Belirtileri Arasındaki İlişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilim Üniversitesi.
27. Wittchen HU, Zhao S, Kessler RC ve ark. (1994) DSM-III-R generalized anxiety disorder in the National Comorbidity Survey. *Arch Gen Psychiatry*, 51:355-64.
28. Hidalgo RB, Davidson JR (2001) Generalized anxiety disorder: An important clinical concern. *Med Clin North Am*, 85:691-710.
29. Kessler RC, Keller MB, Wittchen HU (2001) The epidemiology of generalized anxiety disorder. *Psychiatr Clin North Am*, 24:19-39.
30. Erkan, S., & Toran, M. (2010). Child acceptance-rejection behaviors of lower and upper socioeconomic status mothers. *Social Behavior and Personality: an international journal*, 38(3), 427-432.
31. Karaboğa, F., & Eker, E. (2018). Ebeveyn Reddi Algısı Yüksek Olan Ergenlerin Bazı Sosyodemografik Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Aydın İnsan ve Toplum Dergisi*, 4(1), 33-56.
32. Yıldırım, A., Hacıhasanoğlu, R., & Karakurt, P. (2008). Hemşirelik Öğrencilerinin Ruhsal Durumlarının ve Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 11(2), 1-8.
33. Demiriz, S., & Ulutaş, U. (2003). 9-12 Yaş Çocuklarının Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi, *Ege Eğitim Dergisi*, 3(3), 1-9.
34. Demir, D. S. (2019). *Yetişkinlerde Bağlanma Stilleri İle Sürekli Kaygı Düzeyi Ve Sosyotropik-Otonomik Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Işık Üniversitesi.
35. Demir, S. (2017). *Üniversite Öğrencilerinin Bağlanma Stilleri ile Kaygı Düzeyleri ve Yetersizlik Duygusu Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı, İstanbul.
36. Dokuzlu, E. (2016). *18-25 yaş arası üniversite öğrencilerinde anne-baba tutumunun kişinin kaygı düzeyleri ve bağlanma tipi ile ilişkisi*, yüksek lisans tezi. Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.
37. Rohner, R. P. (1994). Patterns of parenting: The warmth dimension in worldwide perspective. *Psychology and culture*, 113-120.
38. Oktay, B., & Batıgün, A. D. (2014). Aleksitimi: Bağlanma, Benlik Algısı, Kişilerarası İlişki Tarzları ve Öfke. *Türk Psikoloji Yazıları*, 17(33), 31.
39. Dığrak, E., Koçoğlu, D., & Akın, B. (2014). Kırsal Bir Bölgedeki Yetişkinlerde Ruhsal Sorunların Belirlenmesi. *Journal of Psychiatric Nursing/Psikiyatri Hemşireleri Derneği*, 5(3).
40. Gümüş A. (1997). Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Kaygı Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
41. Young, J. E., Klosko, J. S., & Weishaar, M. E. (2003). *Schema therapy: A practitioner's guide*. New York, Guilford Press.
42. Portegijs, P. J., Jeuken, F. M., Van Der Horst, F. G., Kraan, H. F., & Knottnerus, J. A. (1996). A troubled youth: relations with somatization, depression and anxiety in adulthood. *Family Practice*, 13(1), 1-11.
43. Lackner, J. M., Gudleski, G. D., & Blanchard, E. B. (2004). Beyond abuse: the association among parenting style, abdominal pain, and somatization in IBS patients. *Behaviour research and therapy*, 42(1), 41-56.
44. Kaplan, Y., & Ak, T. (2018). Ergenlerde Psikolojik Belirtiler ve Problem Davranışlarda Anne-Baba Tutumlarının Rolü. *Türkiye Bütüncül*

- Psikoterapi Dergisi*, 1(2), 154 -171.
45. Leff, J. P. (1973). Culture and the differentiation of emotional states. *The British Journal of Psychiatry*, 123(574), 299-306 .
 46. Daly, K. J. (1995). *Reshaping fatherhood: Finding the models. W: W. Marsiglio (red.), Fatherhood: Contemporary theory, research and social policy*. Thousand Oaks, California: Sage.
 47. AÇEV. (Basımda). *Türkiye’de Babalığı Anlamak Serisi II: Türkiye’de Babalık ve Erkeklik Halleri Raporu*. İstanbul, AÇEV.
 48. Stoudemire, A. (1991). Somatothymia: parts I and II. *Psychosomatics*, 32 (4), 365-381.
 49. Lamb, M. E. (2000). The history of research on father involvement: An overview. *Marriage & family review*, 29(2-3), 23-42.
 50. Azevedo, V., Simões, S., Marques, M., Cunha, M., & Santo, H. E. (2013). 2164–The role of parental rearing styles in the perception of college adolescents’ anxiety symptoms. *European Psychiatry*, 28, 1.
 51. Rohner, R. P. (1986). *The warmth dimension: Foundations of parental acceptance rejection theory*. Sage Publications, Inc.
 52. Pektaş, E. (2015). *Üniversite Öğrencilerinin Algıladıkları Ebeveyn Kabul-Reddi ile Depresyon ve Sürekli Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Duygu Düzenleme Güçlüklerinin Aracı Rolü*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi.
 53. Brown, G. W., Harris, T. O., & Eales, M. J. (1996). Social factors and comorbidity of depressive and anxiety disorders. *The British Journal of Psychiatry*, 168(S30), 50-57.
 54. Schimmenti, A., & Bifulco, A. (2015). Linking lack of care in childhood to anxiety disorders in emerging adulthood: the role of attachment styles. *Child and Adolescent Mental Health*, 20(1), 41-48.
 55. Van Veen, T., Wardenaar, K. J., Carlier, I. V. E., Spinhoven, P., Penninx, B. W. J. H., & Zitman, F. G. (2013). Are childhood and adult life adversities differentially associated with specific symptom dimensions of depression and anxiety? Testing the tripartite model. *Journal of affective disorders*, 146(2), 238-245.